

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
РНЦ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
АКАДЕМІЯ СОЦІАЛЬНИХ НАУК УКРАЇНИ

XIII міжнародна наукова конференція

ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА

24–25 жовтня 2019 р.
Дніпро

Тези доповідей

Київ–2019

ОРГКОМІТЕТ

ХІІІ міжнародної наукової конференції “ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА”

Головуючі:

1. *Смолій В. А.* – д.і.н., академік НАН України, директор Інституту історії України Національної академії наук України;
2. *Ченцов В. В.* – д.і.н., д.держ.упр., проф., перший проректор Університету митної справи та фінансів.

Заступники головуючих:

3. *Дячок О. О.* – к.і.н., доц., доцент каф. історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів;
4. *Колесников К. М.* – д.і.н., проф., завідувач каф. історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів;
5. *Приймаченко Д. В.* – д.ю.н., проф., проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів;
6. *Шевченко В. В.* – к.і.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст. Інституту історії України Національної академії наук України.

Члени організаційного комітету:

7. *Блануца А. В.* – к.і.н., старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу Інституту історії України Національної академії наук України;
8. *Дерев'яко Т. П.* – начальник редакційного відділу Університету митної справи та фінансів;
9. *Марценюк О. О.* – к.держ.упр., керівник навчально-наукового центру Університету митної справи та фінансів;
10. *Морозов О. В.* – д.і.н., доц., професор кафедри історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів;
11. *Разживін В. М.* – начальник відділу міжнародних зв'язків Університету митної справи та фінансів.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Університету митної справи та фінансів
(протокол № 3 від 15.09.2019 р.)*

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту історії України НАН України
(протокол № 7 від 26.09.2019 р.)*

Наукова редакція О. О. Дячка та В. В. Шевченко
Упорядкування О. О. Дячка

ISBN 978-966-02-9016-7

© Інститут історії України НАН України, 2019
© Університет митної справи та фінансів, 2019

Мельничук К. В. Проблема натуральних повинностей селян у роботі органів селянського самоврядування Правобережної України пореформеної доби	45
Морозов О. В. Іноземні замовлення для військово-морського флоту Грецького королівства (1867–1912 рр.)	47
Добржанський С. О. Продаж міських земель в системі місцевого самоуправління Правобережної України (кінець XIX – початок XX ст.)	49
Шевченко В. В. Улаштування громадських пляжів в Одесі наприкінці XIX – на початку XX ст.: економічні аспекти	51
Милько В. І. Фінансове забезпечення та бюджети земських шкіл напередодні Першої світової війни (1910–1914 рр.)	53
Савчук Н. І. Пільговий тариф для проїзду освітніх екскурсій залізницями Російської імперії: суть та особливості користування	55
Орлик С. В. Митна політика уряду Російської імперії на окупованих територіях Галичини та Буковини у період Першої світової війни	57
Синявська Л. І. Функціонування ринку металу на Сході України в роки Першої світової війни	59
Дейнеко С. М. Вплив митної політики Російської імперії на кризу озброєнь (1915–1916 рр.)	62
Купчик О. Р. Торгівельна діяльність УСРР в Австрії (початок 1920-х років)	65
Старка В. В. Податкова політика радянської влади у західноукраїнському селі у вересні 1939 – червні 1941 рр.	67
Баран Б. М. Податкова політика радянської влади щодо Української греко-католицької церкви 1939–1946 років	69
Фрадинський О. А. Ленд-ліз автоматичного стрілецького озброєння в СРСР	71
Ченцов В. В. Етапи становлення митної системи В'єтнаму	73
Мазур О. О. Відродження товарно-грошових відносин в українському селі у 1953–1958 рр.	76
Муравський Вол. Вас., Муравський Вас. Вол. Історичне позиціонування обліку в загальнодержавній автоматизованій системі В. М. Глушкова	78
Гахраманова Х. Дж. Азербайджансько-українська торгівля енергоносіями	80
Булгакова О. Ф. Етапи розвитку інформаційних технологій у діяльності Державної митної служби України	83
Zemlo M. The role of ideal factors in the development of the economy in the view of Max Weber. Inspirations for the present day	85
Касян С. Я. Історія становлення митної і торговельної політики багатонаціональних корпорацій і високотехнологічних підприємств у світі	88

З покращенням у республіці продовольчого становища український раднарком планував експортувати на австрійський ринок зерно, м'ясо, яйця, соду, соняшникову олію і садові фрукти, а також кінське волосся, пух і перо, вугілля і деревину. Особливими були сподівання щодо австрійського попиту на соду та яйця. З іншого боку, планувалось купувати в австрійців коси, проволоку, канцелярські товари, парафін та ін.

Український раднарком був певен, що “Австрія вирізнялась більш вигідними цінами, а коли йшлося про значні закупки – це було істотно”. Більше того, “Австрія була найбільш пристосованою до термінових замовлень”.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ У ВЕРЕСНІ 1939 – ЧЕРВНІ 1941 рр.

Старка Володимир Васильович

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка (м. Тернопіль)*

Початок Другої світової війни докорінно змінив соціально-економічне життя мільйонів українців, котрі населяли територію Східної Галичини. Трансформація влад і політичних режимів змушувала місцеве населення адаптуватися до нових суспільно-політичних реалій. Польські фіскальні органи намагались нашвидкуруч провести збір “добровільної” протилетунської позики грошима, залізним ломом тощо, водночас державні служби намагались організувати збір грошових та натуральних податки із селян. Усвідомлюючи складність ситуації, селяни у різний спосіб намагались продати зерно нового врожаю на ринках чи перекупникам, щоб отримати гроші для сплати податків. Потрібно зазначити, що в умовах бойових дій аграрії не завжди могли реалізувати свої наміри, оскільки не було кому продавати та й не було чітко регламентованих цін на їхню продукцію. За таких умов більшість селян просто очікувала вияснення ситуації.

17 вересня 1939 р., із вступом на територію Східної Галичини підрозділів Червоної Армії, суспільно-політична та соціально-економічна ситуація зазнала нових потрясінь.

Під час мітингів радянські військові політруки та пропагандисти виголошували, що ми вас визволили від гніту польських поміщиків, не будете більше платити податків, нести жодних тягарів, тепер заживете радісно і щасливо. Люди не розуміли, що коїться. Звільненню від сплати податків та виконанню повинностей польській державі селяни дуже зраділи і зайняли здебільшого прихильну позицію до нової влади. Водночас зібрані для сплати податків польській владі продукти, селяни із складів розтягли по домах.

Проте ейфорія тривала не довго, і доволі швидко західноукраїнське селянство відчуло усі “переваги соціалістичного способу сільськогосподарського виробництва”.

Старт радянським соціально-економічним перетворенням у західноукраїнському селі дала декларація Народних Зборів Західної України “Про конфіскацію поміщицьких земель”, прийнята 28 жовтня 1939 р., згідно з якою, всю землю, її надра, води й ліси було націоналізовано. Землеволодіння поміщиків, буржуазії, церкви і монастирів ліквідувалося. Будь-які операції з купівлі та продажу землі заборонялися, що засвідчувало початок докорінного переустрою аграрних відносин. Соціальною опорою для втілення в життя радянських економічних реформ виступало найбідніше селянство.

Після наділення біднішого селянства землею та майном радянська влада поступово стала впроваджувати радянську модель економічного життя. Попри те, що нова влада звільнила селян від сплати податків Польській державі, наприкінці осені 1939 р. селянам оголосили, що вони повинні тепер сплачувати радянські податки, здавати натуральні поставки та виконувати різноманітні повинності.

Місцеві органи влади, згідно з радянським фіскальним законодавством, отримали право додатково збирати податки із культурно-масових заходів, комерційних спортивних змагань. Із вистав, концертів, гулянь в парках відпочинку до місцевих бюджетів відраховували 10% вартості квитка, громадських ігор – 15%, естрадних виступів, каруселей, різного роду атракціонів – 20%, танцювальних вечорів – 60%.

Відсутність добре підготовлених фахівців, маніпуляції з нарахуваннями податкових платежів, надання необґрунтованих пільг привели до невиконання податкових надходжень до бюджетів західних областей УРСР упродовж 1939–1941 років.

Наприкінці 1940 року серед галицьких селян популярним став жарт: “Почалось, як всюди: наїхали, пограбували, а проче роздали біднякам, щоб потім відібрати”.

Одночасно, через систему радянських податків, галицьких селян змушували вступати до колгоспів.

Пропагандисти, які переконали селян у перевагах радянської системи господарювання, наводили приклад, що селянин-бідняк із с. Острів Галицького району за Польщі, володіючи 0,28 га землі, сплачував до 70 крб податків, а власник 12,88 га платив 50 крб. В умовах радянської податкової системи селянин-колгоспник повністю звільнений від сплати податків, а заможний селянин має заплатити 13 185 крб податків.

Не бажаючи втратити дідівську землю, люди змушені були шукати різних способів виконати всі податкові зобов’язання, щоб лише не вступати до колгоспів чи бути вивезеними у віддалені райони СРСР як порушники соціалістичної законності.

У цей час мало місце чимало випадків публічних самогубств голів родин через свавілля радянських фіскальних органів. У с. Коцюбинці

Тернопільської області повісився бідняк Черемих, а в передсмертній записці написав, «коли в нього відібрали землю, то не має чого жити».

У травні 1941 р. радянські фіскальні органи провели форсовані збори усіх податків та натуральних поставок, через що чимало господарств залишилися без засобів до існування.

Зупинив процес соціально-економічних перетворень у Західній Україні початок німецько-радянської війни.

Зазначимо, що у перші дні війни, чимало сільських фінагентів було вбито місцевими мешканцями, на знак помсти за їх “професійну” діяльність.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ 1939–1946 РОКІВ

Баран Богдан Миколайович

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка (м. Тернопіль)*

У Польщі міжвоєнного періоду релігійні організації користувалися податковими пільгами та отримували на свій розвиток державні субвенції. Завдяки соціально-економічним ініціативам Митрополита А. Шептицького, греко-католицька церква у Східній Галичині долучилася до розвитку сільських кооперативів, що дозволяло їй утримувати не лише парафіяльних священиків, але й фінансувати діяльність медичних та освітніх закладів.

Після приєднання Східної Галичини до складу УРСР радянська влада оголосила релігію “приватною справою” і у різний спосіб намагалася обмежити вплив церковних інституцій на соціально-економічне життя місцевого населення.

Насамперед Народні Збори Західної України у жовтні 1939 р. проголосили ліквідацію церковного землеволодіння.

Крім конфіскації церковних земель та майна, радянська влада на церкву наклала сільськогосподарський, прибутковий, протипожежні, та обов’язкові страхові платежі. Додатково церква сплачувала авторські відрахування за виконання церковних пісень, подібно до того, як це робили професійні співаки під час гастролей. Разом з тим, з храмів збирали податок за площу використовуваних приміщень. Окремо священики платили прибуткові податки, якщо використовували землю для обробітку, в окремих місцевостях землі від священика не забрали, натомість дозволили займатися господарством як одноосібнику за умови сплати усіх податків та виконання трудових повинностей, розмір яких був вищим від того, які сплачували селяни-одноосібники. Конфіскувавши частину парафіяльних